

MATERIÁLY

**VII MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE**

**«VĚDA A TECHNOLOGIE:
KROK DO BUDOUCNOSTI»**

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

**Materiály VII mezinárodní vědecko - praktická konference
«Věda a technologie: krok do budoucnosti - 2011». - Díl 12.
Psychologie a sociologie: Praha. Publishing House «Education
and Science» s.r.o - 112 stran**

Šéfredaktor: Prof. JUDr. Zdeněk Černák

Náměstek hlavního redaktor: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žákovská

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníčková

VII sběrné nádobě obsahují materiály mezinárodní vědecko - praktická
konference «Věda a technologie: krok do budoucnosti»
(27 února - 05 březen 2011 roku) po sekcích «Psychologie a sociologie»

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 270 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektiv autorů, 2011

© Publishing house «Education and Science» s.r.o.

PSYCHOLOGIE PRÁCE

К.психол.н. Болотнікова І.В.

Інститут психології ім.Г.С.Костюка НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ ОПТАНТІВ ЯК ЧИННИКИ ВИБОРУ НИМИ ПРОФЕСІЙ ТИПУ «ЛЮДИНА – ЛЮДИНА»

Як показав огляд психологічних джерел, на сьогодні проблема ролі особливостей мислення на різних етапах становлення фахівця у професіях типу

Описову статистику середніх показників мислення у досліджуваних учнів наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Описова статистика показників мислення у загальної кількості досліджуваних учнів

Показники	Середні значення	Std.Deviation
лабільність	6,32	4,59
логічність	2,41	2,51
швидкість	49,78	,87
узагальнення	2,67	1,61
креативність	20,21	2,11

Серед загальної кількості обстежуваних виявлено такі середні показники особливостей мислення:

- лабільність – середній рівень розвитку (середній показник кількості помилок дорівнює 6,32) ;
- логічність – високий рівень (середній показник кількості помилок дорівнює 2,41);
- швидкість – високий рівень (середній показник кількості опрацьованих слів дорівнює 49, 78);
- узагальнення – середній рівень (середній показник кількості помилок дорівнює 2, 67);
- креативність – високий рівень (середній показник кількості добраних слів дорівнює 20,2).

На підставі аналізу середнього значення кількості помилок у обстежених учнів, зауважимо, що загалом зафіксовано достатньо високий рівень розвитку у старшокласників означених показників мислення та уяви. Найскладнішим для опрацювання виявився тест на вивчення лабільності мислення (кількість помилок незначно, але перевищує межу середнього рівня). Найменше труднощів викликало виконання тестів на швидкість, креативність та логічність.

Достовірних відмінностей між показниками мислення за статевою ознакою не встановлено.

У таблиці 2 подано результати (у відсотках) прояву особливостей мислення у досліджуваних.

Таблиця 2.

Розподіл показників мислення досліджуваних учнів у відсотках

Показники	Рівень прояву		
	низький	середній	Високий
Логічність	2%	17%	78%
лабільність	44%	32%	24%
узагальнення	14%	57%	29%
швидкість	-	2%	98%
креативність	-	-	100%

Дані Таблиці 2 свідчать про те, що найвищі результати досліджувані учні виявили у рівні розвитку вербальної креативності мислення: підчас обстеження не зафіксовано не тільки низького, а й, навіть, середнього рівня прояву даного показника.

Дуже високими також виявилися показники швидкості мислення: тут середній рівень прояву (при відсутності низького) спостерігається лише у 2% обстежуваних, а 98% показали високий рівень.

Досліджувані учні продемонстрували високі показники і в рівні розвитку логічності мислення: низький рівень прояву даного показника зафіксовано лише у 2% обстежуваних учнів, середній – у 17%, а 78% виявили високий рівень прояву даного показника. За результатами нинішнього, а також попередніх наших досліджень 2002р. та 2006р. учні, порівняно зі студентами педагогічних ВНЗів та вчителями, виявили найвищі показники логічності мислення.

Більшість обстежуваних учнів (57%) продемонстрували середній рівень прояву узагальнення у вербальному мисленні.

Низький, середній та високий рівні прояву лабільності мислення розподілилися майже однаковою мірою серед загальної кількості учнів: низький рівень прояву виявлено у 44% обстежуваних, середній рівень – у 32%, високий – у 24%.

З метою порівняння відсоткового розподілу показників мислення учнів з показниками мислення обстежених нами у 2002 році вчителів [2] та у 2006 році студентів київських педагогічних ВНЗів [3] проаналізуємо дані таблиць 2, 3 та 4.

Таблиця 3.

Розподіл показників мислення загальної кількості досліджуваних вчителів у відсотках

Показники	Рівень прояву		
	низький	середній	Високий
Логічність	18%	57%	25%
лабільність	5%	37%	58%
узагальнення	9%	33%	58%
швидкість	0%	0%	100%

Зауважимо, що неповна тотожність показників зумовлена тим, що креативність мислення у вчителів не досліджувалася.

Рівень *логічності* мислення у більшості учнів (78%) – високий, у більшості (57%) вчителів – середній, а у більшості (53%) студентів – низький.

Таблиця 4.

Розподіл показників мислення загальної кількості досліджуваних студентів у відсотках

Показники	Рівень прояву		
	низький	середній	Високий
логічність	53%	32%	15%
лабільність	32%	36%	32%
узагальнення	40%	33%	27%
швидкість	0%	5%	95%

Серед досліджуваних вчителів більшість (58%) мають високий рівень *лабільності* мислення і лише 5% – низький. Серед досліджуваних учнів і студентів низький, середній та високий рівень прояву *лабільності* розподілилися у рівній пропорції.

Найбільший відсоток (40%) досліджуваних студентів виявив низький рівень *узагальнення вербального мислення*, більшість учнів (57%) показала середній, а більшість (58%) вчителів показала високий рівень його прояву.

Показники *швидкості* мислення суттєво не відрізняються в учнів, вчителів і студентів і є високими в усіх порівнюваних групах.

Результати порівняння загальної середньої кількості показників мислення учнів, студентів та педагогів свідчать, що найвищий рівень розвитку означених особливостей мають учні 11-х класів. Вчителі продемонстрували переважно середні показники, а студенти – найнижчі. Пояснити таку значну відмінність в показниках можна, з одного боку, зниженням загального рівню сучасної вищої освіти, а з другого – підвищенням рівня розумової діяльності в процесі педагогічної діяльності, що зумовлюється специфікою педагогічного фаху.

В результаті аналізу кореляційної матриці показників особливостей мислення, даних анкетування та опитувальника Климова (см.Таблицю 5) нами одержано слідує дані.

Лабільність мислення перебуває у прямому достовірному зв'язку з логічністю, швидкістю, узагальненням ($p=0,00$) та креативністю ($p=0,02$). Цей факт свідчить про єдність і взаємозумовленість всіх складових такого важливого і багатогранного процесу людської психіки, як мислення.

Спостерігається прямий достовірний зв'язок між *лабільністю* мислення та успішністю у навчанні ($p=0,00$). Цей зв'язок свідчить про те, що гнучкість мислення є одним з складових факторів успіху у навчальній діяльності.

Таблиця 5.

Кореляційні зв'язки між показниками мислення і успішністю навчання, їх організаторськими здібностями та схильністю до певної професії

Показник	Лабільність	Логічність	Швидкість	Узагальнення	Креативність	A1	A2	A3
Лабільність	1	0,42**	0,22**	0,31**	0,20*	,004	0,37**	,158
Логічність	0,42**	1	0,31**	0,01	0,25**	-,201	-,175	,282
Швидкість	0,22**	0,31**	1	0,06	0,37**	,071	-,076	-,110
Узагальн.	0,31**	0,01	0,62	1	0,41**	0,293*	-,088	,309*
Креативн.	0,20*	0,25**	0,37**	0,41**	1	0,38**	0,26**	,012
A1	,004	,201	,071	0,293*	0,38**	1	,044	-,150
A2	0,37**	,175	,076	,088	0,26**	,044	1	-,019
A3	,158	,282	,110	,309*	,150	-,150	-,019	1

A1 – організаторські здібності ; A2 – успішність навчання; A3 – схильність до професій типу «людина-природа»

Логічність мислення має достовірний прямий зв'язок зі швидкістю та креативністю мислення ($p=0,00$).

Швидкість мислення знаходиться у прямому достовірному зв'язку з креативністю ($p=0,00$).

Рівень прояву узагальнення у вербальному мисленні мислення знаходиться у прямому достовірному зв'язку з креативністю ($p=0,01$) та з організаційними здібностями ($p=0,04$), а також у зворотньому зв'язку зі схильністю до професій типу «людина – природа» ($p=0,04$).

Спостерігається прямий достовірний зв'язок між креативністю мислення та організаторськими здібностями ($p=0,00$) й успішністю у навчанні ($p=0,00$).

Як бачимо, досліджувані особливості мислення учнів не тільки взаємообумовлені та тісно пов'язані між собою, вони також здійснюють позитивний вплив на рівень навчальної діяльності, є важливими факторами її успіху.

Таким чином, можна зробити такі висновки:

- Загальна кількість досліджуваних учнів виявила високий рівень логічності, швидкості й креативності мислення та середній рівень прояву лабільності та узагальнення у вербальному мисленні;
- У порівнянні з обстеженими студентами та вчителями учні виявили найвищі показники логічності та швидкості мислення;
- В результаті аналізу кореляційної матриці показників особливостей мислення та даних анкетування виявлено: досліджувані особливості мислення учнів не тільки взаємообумовлені та тісно пов'язані між со-

бою, вони також здійснюють позитивний вплив на рівень навчальної діяльності студентів, є важливими факторами її успіху.

Література:

1. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 512 с.
2. Болотнікова І.В. Особливості пізнавальних процесів студентів як критерії психологічної готовності до професійної діяльності // Особливості формування та становлення психофізіологічних функцій в онтогенезі: Матер. Всеукр. наук. симпозіуму / За ред. М.В. Макаренка. – Київ, Черкаси: В во ЧДУ ім. Б.Хмельницького, 2006. – С. 15 – 20.
3. Болотнікова І.В. Особливості процесу мислення у педагогічній діяльності. //Актуальні проблеми психології: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Том. V: Психофізіологія, Медична психологія, Генетична психологія / За ред. С.Д.Максименка – К.: Нора-Друк, 2002, ч. 1. – С. 15 – 19
4. Вітковська О.І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 21 с.
5. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебн. пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Академический Проект, Фонд «Мир», 2005. – 336 с.
6. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1969. – 278 с.
7. Климов Е.А. Как выбирать профессию. – М.: Просвещение, 1990. – 159 с.
8. Климов Е.А. Психология профессионала. – М.: Изд-во «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК». – 1996. – 400 с.
9. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. – 308 с.
- 10.Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение. – М.: Изд-во «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК». – 1996. – 256 с.

MATERIÁLY

II MEZINÁRODNÍ VĚDECKO-PRAKTICKÁ KONFERENCE

**«VĚDA A TECHNOLOGIE:
KROK DO BUDOUCNOSTI
2011»**

27.02.2011 - 05.03.2011

**Díl 12
Psychologie a
sociologie**

raha
Publishing House
Education and Science» s.r.o.

